

Mugur CIUMĂGEANU | A greși e românește

Și ne spune nouă greșalele tale...

Geneza

Copilul acela mic, ca un îngerăș, tocmai a făcut o boacăna. Din curiozitate, s-a cocoțat pe birou, a vrut să se joace cu unul dintre stilourile tatălui, și l-a făcut praf. Cum? Cum numai un copil știe. Stiloul zace acum, aparent intact, pe birou, așteptându-și rîndul la inspecție și disperare. Era un „Mont Blanc” din acelea scumpe. Copilul știe foarte bine că a făcut o boacăna. În forul lui interior, se dă o luptă - să spună sau nu, să se ascundă sau nu, s-o lase moartă... că pînă la urmă se va uita, sau tatăl nu o să se întoarcă niciodată acasă sau, și mai mult, mama va cîștiga muuulți bani și o să-i dea și lui să-i cumpere nu unul, ci mai multe stilouri, tatălui... sau... sau...

Hotărît să ignore boacăna, copilul își continuă aparent liniștit viața. Pentru cîteva ore, pînă cînd, ca un făcut, tatăl descoperă pe birou, nu foarte bine camuflat, un stilou în trei spre patru fragmente, și nu în tradiționala formă de prezentare corp-capac. Tatăl este furios. Normal. Își cheamă familia la ordine, cel mic, de la înălțimea celor cincinajumate, este devastat. Și, în acest moment, se aud fatidicele cuvinte. Ale tatălui. „M-ai dezamăgit, fiule. Nu ești bun de nimic. Puteai să fi fost bărbat, măcar să fi avut curajul de a recunoaște.” Uitătura bărbatului este severă și nu dă loc la interpretări. Al mic află un lucru clar - dacă greșești, oricum nu ești bun de nimic. Global și fără drept de apel.

DE ACELASI AUTOR

Conserva cu schizofrenie
Erikson e sony sau despre
tinerii care nu mai sînt adulți
Biserica mituirii neamului
Mitică: fals raport clinic

Așa se scrie pentru noi Cartea Greșelii. Și a mîntuirii ei. Nu contează ce pedeapsă a primit puștiul. Nu contează apoi dacă stiloul a fost reparat, aruncat sau donat săracilor, să-l poarte la buzunarul cămășii. Contează că au fost rostite „cuvintele”. Asta, doamnelor și domnilor, se numește dpdv psiho educație la emoții complexe. Modul în care îi socializăm pe cei mici la emoțiile care gravitează precum hoitarii, în jurul leșului greșelii, are de-a face cu felul în care ne raportăm la greșeala la vîrsta adultă.

Damnarea

Ce-ar fi putut simți puștiul cu stiloul? Vină, categoric. La cinci ani și ceva ești perfect pregătit s-o trăiești. Rușine, de asemenea. Sentimentul acela de „îmi vine să mă bag în pămînt”. Oricare dintre cele două emoții sînt la îndemîna copilului.

Numai una dintre ele însă va deveni acompaniator principal la vîrsta adultă. În funcție de reacția adultului/adulților. Cu consecințe diferite.

Vina e o emoție prietenoasă. Ea te împinge să mărturisești, să vorbești despre greșalele tale cu ceilalți. Vina este o cărăruie spre iertare, pentru că mărturisirea la timp a greșelii este o bună premisă de a obține absolvirea, cu sau fără pedeapsă sau canon la pachet. În schimb, rușinea este urîță. Ea te alungă cu coada între picioare de la locul faptei, te ascunde de privirea celor din jur și te predispune la minciunile sau la contraatacuri.

Mai mult decît atît - vina este o emoție locală, iar rușinea este o emoție globală. O vină corect „trăită” presupune o conștientizare a greșelii și o asumare a ei, fără generalizări caracteriale. O rușine „à la carte” implică însă o codiță de caracterizare globală de tip „nu am nici o valoare”, „nu sînt bun de nimic”, „nu pot să fac nimic bine”. Teoriile emoțiilor identifică și o variantă intermediară, aceea a fuziunii vină-rușină, în care persoana își recunoaște greșeala („sînt vinovat pentru întîrzierea produsă”) și, apoi, se evaluează global („ergo, sînt un prost”).

Ce-ar fi putut simți, deci, puștiul cu stiloul? Vină sau rușine, vină și rușine. Nici nu contează inițial ce simte, contează mai mult reacția adultului care îi „asistă” greșeala. Adultul are posibilitatea, sistematic, să se raporteze la greșeala după greșeală, localizat și predictibil. Iar cel mic va fi încurajat să mărturisească și să își asume responsabilitatea. Cu pedeapsa din dotare. Sau, varianta doi, adultul va remarca defectul global al copilului, care dezamăgește, care e bleg, care nu face nimic bine (dincolo de contextul localizat al greșelii), iar copilul va fi încurajat să își trăiască rușini după rușini, ascunzîndu-se sau aminînd mărturisirea și asumarea. Cam asta e una dintre ecuațiile emoționale ale copilăriei noastre.

Armageddonul

Ce te faci cu puștiul cu stiloul cînd acesta va crește și va ajunge la vîrsta adultă? Dacă va mai primi, de-a lungul formării sale ca persoană, săpunelile globale ale lui „m-ai dezamăgit” și ale lui „nu ești bun de nimic”, pînă la urmă își va integra un mecanism al rușinii, al autoevaluării globale negative. La vîrstă adultă, el va avea probleme de mărturisire, de asumare, de gestiune a acestor emoții complicate, care apar atunci cînd greșim.

Observațiile mele nesistematice și ușor amatoricești mă duc la o concluzie îngrijorătoare. Am impresia că o mare parte din spațiul public românesc este un spațiu suspect de liber de greșeală. Rar auzi mărturisiri ale greșelii. Sulul de hîrtie igienică adus de Victor Rebengiuc în studiourile TVR 1 în anii '90 este încă intact, cu toate că el putea reprezenta un simbol al mărturisirii și al unei posibile deconțe și, de ce nu, la un moment dat, un moment al iertării.

Spațiul public românesc pare a fi, deci, liber de greșeală. Nu auzi mărturisiri, mea culpa sau alte forme în care cineva, demn, să-și asume ceva. Din punctul acesta de vedere, amatoricesc și nesistematic, cum v-am spus, spațiul public românesc pare mai degrabă un spațiu al rușinii - și nu al vinii. De parcă mulți dintre cei expuși public s-ar comporta ca un puști în preajma boacănei, care ignoră evidența sau existența greșelii, iar dacă este prins cu pisica în traista reciclabilă, fuge, ignoră sau atacă.

Un spațiu al rușinii încurajează automat agresivitatea. Rușinea este o emoție cu două tăisuri. Lupul alungat din haită cu coada între picioare, pentru că nu s-a arătat demn să dețină înțietatea sau pentru că a greșit cu ceva față de grup, va pîndi pe la colțuri și nu va precupeți nici un efort de contraatac. Omul inundat de rușine are un potențial de agresivitate foarte accentuat, la fel ca lupul respins de haită. Rușinea te alungă de la locul greșelii, îți blochează accesul la mărturisire și îți dă toată energia pentru o contră agresivă.

Revin, cu ceva mai mult aplomb. Observ, în jurul meu, cum puțini au puterea să recunoască greșeala. Ca și cum nu ne-ar fi antrenat nimeni în acest sport. Ca și cum am fi învățat o lecție a unei evaluări globale negative care ne încurajează să simțim mai degrabă rușini, decît vini. Iar rușinile - așa cum am încercat timid să demonstrez - par mai degrabă neprietenoase. Și ne pregătesc pentru răspunsuri agresive sau evitante. Cred că vreun antropolog ar putea întreprinde o cercetare arheologică, pentru a afla de ce am ajuns să ne temem de mărturisiri ale greșelii. Poate pentru că mărturisirea seamănă prea tare cu turnătoria, nu știu. Poate pentru că mărturisirea cere, inițial, o investiție foarte mare de curaj. Bref, îmi propun să dezvolt toate resursele de admirație pentru cei care, în spațiul public, vor avea puterea să-și mărturisească greșalele. Să ne spună despre ele. Și să iasă din topul Rușinică.

Mugur Ciumăgeanu este psihoterapeut.

Like

264 people like this. Be the first of your friends.

Apărut în Dilema veche, nr. 366, 17 - 23 februarie 2011

1 comentariu 1567 vizualizări

Soluție implementată de Tremend

